

Рецензия

На проф. д-н Албена Чавдарова – СУ „Св. Климент Охридски”, Факултет по педагогика

Относно: Конкурс за заемане на академична длъжност „професор” в Югозападен университет „Неофит Рилски”, гр. Благоевград, обявен в Държавен вестник бр. 33 от 27.04.2012 г.

Област на висше образование: Педагогически науки

Професионално направление: 1.2 Педагогика (история на педагогиката и българското образование)

Кандидат (единствен): доц. д-р Невена Славеева Филипова - катедра Педагогика, Факултет по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски”

1. Биографични данни за кандидата

Доц. Филипова е родена на 14.11.1951 г. През 1970 г. завършва икономически техникум в Благоевград, след което работи в продължение на една година като машинописец в ОС на Научно-техническите съюзи в същия град. От 1971 до 1975 г. тя е студентка по педагогика в СУ „Св. Климент Охридски” с втора специалност История (учител по история в средното училище). След завършване на висшето си образование започва като детска учителка в ЦДГ № 11 в Благоевград, а от 1976 г. до днес работи последователно в областта на история на педагогиката и българското образование като асистент (1976-1980), старши асистент (1980-1985), главен асистент (1985-1996) и доцент (1986) в катедра Педагогика при СУ „Св. Климент Охридски” – филиал Благоевград, Висш педагогически институт – Благоевград и ЮЗУ „Неофит Рилски” Благоевград.

През периода 1981-1986 г. г-жа Н. Филипова е докторант на самостоятелна подготовка в катедра Педагогика, като през 1986 г. защитава докторска дисертация (тогава кандидат на педагогическите науки) на тема: „Нравственото възпитание на учениците от началното училище у нас от Освобождението до края на Първата световна война”.

2. Преподавателска, научно-приложна и административна дейност

Доц. Н. Филипова чете лекции по следните задължителни дисциплини:

- История на педагогиката – 45 часа в ОКС „Бакалавър” в специалност Педагогика

- История на българското образование – 30 часа лекции в ОКС „Бакалавър” в специалност Педагогика

- Правно възпитание – 30 часа лекции в ОКС „Бакалавър” в специалност Педагогика, направление Педагогически съветник

- Училищно законодателство – 30 часа лекции в ОКС „Магистър” – програма Образователен мениджмънт

В рамките на ОКС „Бакалавър” в специалност Педагогика доц. Филипова предлага и лекционен избиращ курс „Нравствени възпитателни идеи в българското училище”. Освен това тя чете лекционните курсове по История на педагогиката и История на българското образование в ОКС „Магистър” – базов минимум за неспециалисти.

Паралелно с преподавателската дейност доц. Филипова взема участие като член на екип в редица научноизследователски проекти, по-значимите от които са: международен българо-холандски проект „Трансформация на управление на образованието” (2002-2004), научноизследователски проект към МОНМ – „Предпоставки за ефективност на интерактивните методи на обучение в работата на университетския преподавател (2006-2010), вътрешен проект на ЮЗУ „Мониторинг на иновациите в образованието (Благоевградска област) (2011).

Доц. Филипова участва активно в редица национални и международни форуми, като научни конференции, кръгли маси, творчески срещи, научни симпозиуми и др., по-значимите от които са: Балканска научна конференция – 2007, 2008; Юбилейна научна конференция – 2006, 2010; научен симпозиум в гр. Скопие, Македония и др. (приложени са в списък към научните публикации на кандидата).

Доц. Филипова се включва и в административно-управленската дейност на Факултета по педагогика, като два последователни мандата е била заместник-декан по практическо обучение, а така също и на университетско ниво – втори мандат е председател на Контролния съвет на ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград.

3. Научна продукция

Доц. Н. Филипова участва в конкурса за академичната длъжност „професор” с обща брой 36 публикации и 7 рецензии, като всички те са публикувани в периода след

избора и за доцент през 1996 г. Посочените публикации могат да бъдат класифицирани както следва:

- Монографии – 2
- Учебници – 4 самостоятелни и 1 в съавторство (научен колектив)
- Студии – 2, от които едната е под печат (има представена служебна бележка)
- Статии в сборници, научни списания – 27, от които 3 в съавторство (има представени разделителни протоколи с процентното участие на кандидата). 4 от посочените статии са на чужд език – 2 на английски и 2 на руски език.
- Рецензии – 7, от които 2 на дисертационни трудове, 1 – становище на дисертационен труд и 4 – на книги.

4. Оценка на научното творчество и приноси

В съдържателен план представената за рецензиране продукция на кандидата може да бъде структурирана в три направления: (1) история на педагогиката, (2) история на българското образование и (3) различни аспекти на съвременната педагогическа наука (иновации, информационни технологии, управление на образованието, подготовка на педагогически кадри, превантивна работа).

Преди да бъдат рецензирани публикациите по посочените направления, ще анализирам основния монографичен труд на доц. Филипова – **„Моралът на българина в обществено-педагогическото пространство (средата на XVIII – нач. на XX век)”**, който по изискванията на чл. 29 (3) от Закона за развитие на академичния състав в Р България трябва да бъде публикуван и това е условие за заемане на академичната длъжност „професор”.

Монографичният труд представлява интересен опит да се очертаят нравствените черти на българина в контекста на обществено-политическите, културно-религиозните и просветно-педагогически събития в рамката на две исторически епохи – възрожденска и следосвободенска. Това само по себе си е сложно начинание за всеки изследовател, дори и за такъв опитен, какъвто е доц. д-р Невена Филипова. Сложността на изследването идва от факта, че от една страна нравственото възпитание се приема като основен компонент във формирането на личността (не изобщо възпитанието), а от друга – се търсят пътищата и средствата чрез които се изгражда човекът (в случая българинът), като акцент се поставя върху неговия морален облик такъв, какъвто иска да го „извае” обществото, държавата, училището, църквата, просветителите. Към

всичко това следва да се добави и хронологическата рамка, която макар и фиксирана по-общо (средата на XVIII и началото на XX в.), обхваща два големи исторически периода – Възраждане и Нова история (1878-1944). Това дава основание да се приеме, че монографичното изследване е многопластово и трудно може да се вмести в едно научно направление, за което авторът има претенция да бъде – историко-педагогическото.

Трудът е структуриран в увод, три глави, заключение и цитираната литература, като справката включва общо 361 източника, които са систематизирани в статии и книги на различни автори, вестници и списания и стенографски дневници на Народното събрание през периода до 1944 г.

Основните приноси моменти в изследването могат да бъдат изведени в няколко направления:

1. Значимост и актуалност на изследването – представеното изследване има основателната претенция да бъде първо по рода си, тъй като до този момент нравственото възпитание като историческа категория не е било подробно изследвано в България, още повече в контекста на обществено-политическите и културно-просветни събития в рамките на две епохи – възрожденска и следосвободенска. Проследяването на начините, пътищата и средствата на формирането на личността на българина има актуалност, тъй като се очертава генезиса на това явление в светлината на традициите, от една страна, и новите за началото на века реалности и произтичащите от това трансформации в нравствения му облик, от друга.

2. Реализиране на изследователските намерения – формулираните в увода изследователски намерения на автора (цел и задачи) са осъществени и може да се приеме, че авторът е осъществил своя замисъл, което е критерий за добре извършена изследователска работа.

3. Реализиране на приноси от научен характер:

- Направена е цялостна историческа реконструкция на категорията нравствено възпитание, като са очертани акцентите по отношение на нейното проявление в България и най-вече от гледна точка на формиращото ѝ значение за изграждането на личността на българина.

- Изведени и анализирани са основните фактори, чрез които се изгражда моралния облик на българина, като се подчертава особената роля на училището в това направление.

- В изясняването на нравственото възпитание и различните му компоненти се използват не само възгледите на българските просветни дейци, но и на широк спектър от значими представители на историко-педагогическата мисъл в Европа и света, чрез което се доказва не само трансфера на идеи отвън навътре, но и духовното, културно-педагогическо взаимодействие, което прави личността на българина своеобразна.

По направление **(1) история на педагогиката** доц. Филипова представя два самостоятелни учебника: История на педагогиката (2002) и История на педагогическите учения и практики (2008). Те са предназначени за студенти и в този смисъл трудно могат да бъдат разглеждани с определен значим научен принос на автора. И двата учебника следват традиционната линия на учебните програми по дисциплината История на педагогиката и педагогическите учения, като текстовете в голяма степен са базирани на извори, с което се дава възможност на студентите да се запознаят с автентичните идеи на класиците. Има и изключения, като при определени теми, например за Древен Китай, Древна Гърция, Древен Рим, Фр. Фрьобел и др. доц. Филипова не се позовава нито на извори, нито на други текстове, доказващи автентичността на представените идеи. По същество за учебник това изискване може да бъде игнорирано, но ако има претенции за научен текст, цитирането е абсолютно задължително.

По направление **(2) история на българското образование** доц. Филипова има най-много публикации. Извън Учебника по история на българското образование (2006), впечатление правят няколко публикации, които най-общо в съдържателен план са насочени към изследване на нравственото възпитание в българското училище от историческа и съвременна гледна точка, а именно – монографичните изследвания, едно от които беше подробно анализирано по-горе в рецензията и книгата „Нравствено-възпитателни идеи в българското училище преди и след Освобождението” (2001), както и редица статии, отразяващи различни аспекти от нравственото възпитание – нравствени ценности (IV – 1), национална идентичност/самосъзнание и възпитание (IV – 8, 10), религиозно възпитание и ценности (IV – 11), училище-семејство-нравствено възпитание (IV – 16, 20), нравствено възпитание в периодиката (IV – 25) и др. Интересът на доц. Филипова към тази проблематика е значително устойчив, като се започне от дисертацията за присъждане на докторска степен (1986) и се завърши с посочените монографии (2001, 2010). Именно в това направление трябва да се търсят и основните научни приноси на кандидата.

В областта на историята на българското образование следва да се посочат и изследванията по училищно законодателство, които са систематизирани в едноименния учебник (2005). Макар и предвиден за студенти, тук авторката показва свое виждане по проблематиката и значително се различава от други идентични публикации, например на Н. Чакъров, Е. Еничарова, П. Костова. В публикацията се съчетава по много добър начин правната рамка на третираните въпроси с конкретните законодателни норми в исторически и съвременен план.

Към тази научна област следва да се добавят и няколко публикации за Неофит Рилски (III – 1, IV – 5, 27), където доц. Филипова поставя нови акценти при интерпретацията на идеите на бележития възрожденец и най-вече по посока на тяхното съвременно звучене и актуалност.

По направление **(3) различни аспекти на съвременната педагогическа наука** могат да се открият няколко статии, като (IV – 6, 14, 15, 18, 22, 23, 26), които са резултат от участието на доц. Филипова в различни проекти и показват нейните научни търсения по релацията минало-настояще.

В документацията по конкурса има приложена и справка за цитирания, които са 7 на брой, както и справка с авторското виждане за приносните моменти. Последната е изготвена по публикации и по-скоро отразява в резюме техните съдържателни аспекти.

В обобщение бих посочила следните приноси в научните трудове на доц. Филипова:

1. Цялостно е изследван и анализиран проблемът „нравствено възпитание” в неговата историческа същност и генезис, като е показан в различни аспекти – морал на българина, възпитателни приоритети в българското училище, възпитателни идеи в литературата, идеи на български изследователи по третирания въпрос.

2. В този смисъл особено постижение на автора е, че той не само разглежда нравственото възпитание като педагогическа категория с нейните иманентни характеристики, но и търси проекциите на това явление върху обществено-политическото и културно-духовно развитие на България.

3. Безспорна е заслугата на доц. Филипова и при проследяването на категорията в рамките на две епохи – Възраждане и следосвободенска, което прави изводите абсолютно надеждни и най-вече очертаващи определени тенденции, което ще има огромно значение за следващи изследвания по проблема.

4. Като принос бих посочила и публикуваните учебници по дисциплините, които доц. Филипова чете. Макар и те да са с по-ограничени достойнства от гледна точка на

научна новост, те показват нейните усилия като преподавател да представи на своите студенти четивен лекционен курс, който не само да ги информира и подготви в направлението, но и да им даде систематизирана основа, върху която те да градят по-нататък своите педагогически знания.

Бих си позволила и няколко препоръки:

1. Публикациите да са насочени към по-широка научна аудитория. Тази препоръка се налага от факта, че почти 90% от представените студии и статии са издадени в регионални сборници и списания, което не ги прави по-малко научни, но ги лишава от реферативност.

2. Да се разшири изследователския хоризонт по посока на изследвания, които имат историко-педагогическа краеведска насоченост. Мисля, че няма значими изследвания от т.нар. Благоевградски край в областта на учебното дело, още повече че може да се използва местен архив. Какво е мнението на доц. Филипова по този въпрос?

В заключение, направените констатации и изводи ми дават основание да препоръчам на Научното жури по конкурса да предложи на Факултетния съвет на Факултета по педагогика да избере Невена Славеева Филипова на академичната длъжност „професор” по педагогика (история на педагогиката и българското образование) в Югозападен университет „Неофит Рилски” - Благоевград.

12.08.2012 г.

София

.....

(проф. дпн А. Чавдарова)